

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ, СОЦІОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

**ПРОТИДІЯ ПРОЯВАМ ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОГО НАСИЛЛЯ:
ТЕОРЕТИКО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ**

**Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»**

Виконала: здобувачка 4 курсу
07-411 групи
спеціальності 231 Соціальна робота
освітньо-професійної програми
«Соціальна робота»
Єлизавета КОМИШАН

Наукова керівниця: к.пед. н.,
доцентка Тетяна ШВЕЦЬ

Рецензент: директорка
територіального центру соціального
обслуговування (надання соціальних
послуг) Центрального району
м. Херсона
Оксана ПАЩЕНКО

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИЧЕННЯ ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОГО НАСИЛЛЯ	6
1.1 Поняття та сутність гендерно зумовленого насилля.....	6
1.2 Нормативно-правова база протидії гендерно зумовленому насиллю.....	10
1.3 Технологічні аспекти підтримки постраждалих від гендерно зумовленого насилля.....	12
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПРАКТИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ПРОТИДІЇ ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОМУ НАСИЛЛЮ	16
2.1 Вітчизняний та закордонний досвід боротьби з гендерно зумовленим насиллям	16
2.2 Порівняльний аналіз ефективності заходів щодо протидії гендерно зумовленому насиллю за кордоном.....	22
2.3 Особливості розроблення та впровадження освітніх програм із запобігання насиллю в Україні.....	26
ВИСНОВКИ.....	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	33

ВСТУП

Актуальність теми. Гендерно зумовлене насилля є однією з найгостріших соціальних проблем сучасного світу, яка становить серйозну загрозу для прав людини, гендерної рівності та сталого розвитку суспільства. За даними міжнародних та національних досліджень, мільйони людей щорічно стають жертвами різних форм насилля через свою стать, гендерну ідентичність чи соціальні стереотипи, що підтримують дискримінацію. Особливої уваги ця проблема потребує у контексті сучасної України, де економічні, соціальні і політичні виклики посилюють вразливість окремих груп населення до проявів насилля.

Важливість та актуальність теми зумовлена необхідністю розробки ефективних механізмів протидії гендерно зумовленому насиллю, які б враховували як теоретичні аспекти проблеми, так і сучасні технологічні підходи. В умовах трансформації суспільних відносин особливого значення набуває не лише боротьба з наслідками насилля, а й розробка превентивних заходів, спрямованих на попередження таких проявів у майбутньому.

Проблема гендерної нерівності та насильства стала предметом досліджень різних суспільних наук з другої половини минулого століття. Зокрема, не новою постає окреслена тема й для соціальної роботи за кордоном та в Україні. На рівні урядів в різних країнах світу працюють над розробленням політик та законодавчих норм щодо запобігання та протидії такому явищу як «гендерно зумовлене насильство», наукова спільнота зі свого боку виявляє зацікавлення цією ж соціальною проблемою. Багато вітчизняних та закордонних дослідників предметом свої наукових розвідок визначають механізми та інструменти профілактичної роботи щодо гендерно зумовленого насильства, серед них: О. Безпалова, В. Бондаровська, О. Кочемировська, Н. Маркова, Г.

Герасименко, Дж. Герман та інші. Не дивлячись на зацікавлення цією проблемою, все ж щодня для попередження й запобігання гендерно зумовленому насильству з'являються оновлені виклики та проблема себе не вичерпала. Усе вище окреслене й визначило вибір теми дослідження «Протидія проявам гендерно зумовленого насилля: теоретико-технологічний аспект».

Метою роботи є вивчення теоретико-технологічних основ гендерно зумовленого насилля, а також аналіз практичних аспектів протидії цьому явищу.

Для досягнення поставленої мети визначено такі **завдання**:

- розкрити сутність, види та форми гендерно зумовленого насилля;
- проаналізувати нормативно-правову базу, що регулює питання протидії гендерному насиллю;
- дослідити технологічні підходи та практичні механізми боротьби з гендерно зумовленим насиллям;
- узагальнити український та міжнародний досвід у цій сфері;
- з'ясувати особливості розроблення та впровадження освітніх програм із запобігання насиллю в Україні.

Об'єктом дослідження є гендерно зумовлене насилля як соціальне явище.

Предметом — теоретико-технологічні аспекти протидії гендерно зумовленому насильству.

Методи дослідження включають аналіз наукової літератури, нормативно-правових документів, статистичних даних, а також порівняльний аналіз та соціологічні методи, такі як анкетування та інтерв'ю.

Практичне значення дослідження полягає у розробці рекомендацій, які можуть бути використані державними органами, громадськими організаціями та іншими зацікавленими сторонами для

вдосконалення превентивних заходів, підтримки постраждалих та підвищення обізнаності суспільства щодо цієї проблеми.

Апробація результатів дослідження обговорювались та розглядались під час засідань кафедри філософії, соціології та соціальної роботи (протокол № 3 від 04.11.2024 р.) та попереднього захисту кваліфікаційних робіт на засіданні кафедри. За результатами дослідження підготовлено в співавторстві з науковим керівником наукову статтю на тему: «Соціальні технології протидії гендерно зумовленому насильству» та подано її до друку

Структура кваліфікаційної роботи. Робота складається зі наступних структурних елементів: вступ, два розділи, шість підрозділів, висновки та список використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИЧЕННЯ ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОГО НАСИЛЛЯ

1.1 Поняття та сутність гендерно зумовленого насилля

Гендерно зумовлене насилля є однією з найбільш поширених і складних соціальних проблем сучасного світу, яка має глобальний характер і значний вплив на всі сфери суспільного життя. Це явище визначається як будь-які дії або поведінка, спрямовані на завдання фізичної, психологічної, економічної чи сексуальної шкоди особі на основі її статі, гендерної ідентичності або гендерних ролей, що закорінені в культурних, соціальних та економічних стереотипах. Гендерно зумовлене насилля охоплює широкий спектр проявів, таких як домашнє насилля, сексуальні домагання, торгівля людьми, примусові шлюби, «вбивства честі» та інші форми дискримінації і утисків [1].

Сутність гендерно зумовленого насилля полягає в тому, що воно є наслідком історично сформованих нерівних гендерних відносин, які проявляються у домінуванні однієї статі над іншою, найчастіше чоловіків над жінками. Такі відносини базуються на патріархальних традиціях, соціальних нормах і уявленнях, які закріплюють владу і привілеї за однією групою людей, обмежуючи права і свободи інших. Це насилля може бути як явним, так і прихованим, проте в обох випадках воно порушує основоположні права людини, поглиблює нерівність та створює бар'єри для соціального і економічного розвитку.

Однією з ключових характеристик гендерно зумовленого насилля є його системність. Воно не є ізольованим випадком агресії, а функціонує як частина ширшої системи гендерної дискримінації. Такі дії часто підтримуються соціальними та культурними нормами, які виправдовують або толерують насилля проти жінок та інших вразливих

груп. Наприклад, у багатьох суспільствах жінок традиційно вважають «слабкою статтю», яка має підкорятися чоловікам, що призводить до толерування насилля у сім'ї або на робочому місці.

Причини гендерно зумовленого насилля є багатограними і включають економічні, культурні, соціальні та політичні фактори. Економічна нерівність, низький рівень обізнаності про права людини, недостатній доступ до освіти, а також слабкість нормативно-правової бази та відсутність належних механізмів захисту є основними чинниками, які сприяють поширенню цього явища. Важливу роль у підтримці гендерного насилля відіграють культурні стереотипи, які закріплюють у суспільстві нерівність між статями [2].

Гендерно зумовлене насилля має серйозні наслідки як для окремих осіб, що постраждали, так і для суспільства в цілому. Воно завдає значної шкоди фізичному і психологічному здоров'ю жертв, часто призводячи до тривалих травм, депресій, соціальної ізоляції та навіть смертності. Для суспільства в цілому це явище створює економічні втрати, поглиблює соціальну нерівність, знижує рівень людського капіталу та підриває основи сталого розвитку.

Саме тому гендерно зумовлене насилля є складним і багатограним явищем, яке вимагає комплексного підходу для його розуміння та подолання. Усвідомлення сутності цього явища, його причин та наслідків є важливим кроком на шляху до створення суспільства, у якому забезпечуються рівність, справедливість і повага до прав кожної людини.

Основною причиною гендерно зумовленого насилля є соціальна нерівність між чоловіками і жінками, яка історично закріпилася у багатьох суспільствах. Патріархальні традиції, що домінують у значній частині світу, створюють умови для дискримінації жінок, обмежуючи їхні права і свободи. Гендерні стереотипи, які закріплюють уявлення про «слабкість» жінок і «домінантність» чоловіків, сприяють розвитку

насильницьких моделей поведінки. Такі стереотипи часто виправдовують агресію, перекладаючи відповідальність за насилля на жертв замість кривдників.

Головним чинником є економічна залежність жінок від чоловіків, що особливо характерно для країн із низьким рівнем розвитку. Обмежений доступ до освіти, роботи та фінансових ресурсів створює ситуацію, коли жінки стають залежними від кривдників і не можуть протистояти насиллю або покинути насильницькі стосунки. Економічна нерівність також стимулює форми насилля, пов'язані з експлуатацією, зокрема торгівлю людьми та сексуальне рабство.

Культурні та релігійні традиції також відіграють важливу роль у формуванні причин гендерно зумовленого насилля: у деяких суспільствах існують практики, які виправдовують примусові шлюби, жіноче обрізання, «вбивства честі» або інші форми насилля у випадках, коли дії жінок суперечать усталеним соціальним нормам. Такі традиції закріплюють нерівність і сприяють поширенню насильницьких практик [8].

Причиною є низький рівень правової та соціальної захищеності жертв насилля. У багатьох країнах відсутні ефективні механізми захисту постраждалих, а також недостатньо суворе покарання для кривдників. Відсутність доступу до правової допомоги, кризових центрів та спеціалізованих служб підтримки змушує багатьох жертв залишатися у ситуації насилля.

Наслідки гендерно зумовленого насилля є багатограними і охоплюють як індивідуальний, так і суспільний рівень. Для жертв насилля наслідки можуть бути фізичними, психологічними, соціальними та економічними. Фізичне насилля часто призводить до серйозних травм, хронічних хвороб або навіть смерті. Сексуальне насилля може викликати небажану вагітність, поширення інфекцій, включаючи ВІЛ/СНІД, а також психологічні травми.

Психологічні наслідки є одними з найтриваліших і найсерйозніших. Жертви насилля часто страждають від депресії, тривожних розладів, посттравматичного стресового розладу (ПТСР), низької самооцінки та почуття безнадії. У багатьох випадках це призводить до соціальної ізоляції, втрати роботи, неможливості будувати нові стосунки або навіть до суїцидальних думок [9].

Соціальні наслідки гендерно зумовленого насилля проявляються у деградації суспільства. Насилля руйнує сім'ї, підриває довіру між людьми та сприяє збереженню культур насильства. Діти, які стають свідками насилля у сім'ї, часто переносять ці моделі поведінки у своє доросле життя, створюючи замкнене коло насильства.

Економічні наслідки гендерно зумовленого насилля відображаються у значних витратах на медичну допомогу, правове регулювання, соціальну підтримку жертв, а також у втраті продуктивності жертв насилля. Це явище негативно впливає на економічний розвиток суспільства, знижує рівень людського капіталу та збільшує соціальну нерівність.

Таким чином, гендерно зумовлене насилля є комплексною проблемою, яка має глибокі причини і серйозні наслідки. Для подолання цього явища необхідний системний підхід, який включатиме боротьбу з гендерними стереотипами, посилення правової бази, створення механізмів підтримки жертв та залучення громадськості до вирішення цієї проблеми. Лише спільними зусиллями можна зменшити поширеність гендерно зумовленого насилля та створити умови для рівності і справедливості у суспільстві.

1.2 Нормативно-правова база протидії гендерно зумовленому насиллю

Гендерно зумовлене насилля є серйозним порушенням прав людини, що вимагає комплексного підходу для його подолання. Одним із ключових елементів такої боротьби, на нашу думку, виступає нормативно-правова база, що регулює питання запобігання, протидії та покарання за вчинення насильницьких дій на основі статі чи гендерної приналежності.

Нормативно-правова база протидії гендерно зумовленому насиллю охоплює міжнародні, регіональні та національні акти, які створюють правові механізми для захисту постраждалих, притягнення до відповідальності кривдників та запобігання цьому явищу [10].

На міжнародному рівні одним із найважливіших документів є Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW), прийнята у 1979 році. Ця конвенція визнає насилля проти жінок як одну з форм дискримінації та зобов'язує держави-учасниці вживати всіх необхідних заходів для боротьби з цим явищем. Особливе значення має Загальна рекомендація №19 Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок, яка визначає гендерно зумовлене насилля як порушення прав людини та підкреслює необхідність розробки національних політик із запобігання насильницьким діям.

До того ж, важливим міжнародним документом є Декларація ООН про викорінення насилля щодо жінок, прийнята у 1993 році. Вона закликає держави створювати правові та соціальні механізми для захисту жінок від усіх форм насилля. У 1995 році на IV Всесвітній конференції зі становища жінок у Пекіні було прийнято Пекінську платформу дій, яка містить рекомендації щодо зменшення гендерного насилля та підтримки рівності між статями.

На регіональному рівні ключовим документом для європейських країн є Стамбульська конвенція, або Конвенція Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок та домашньому насильству, прийнята у 2011 році. Цей документ є першим юридично обов'язковим актом, який встановлює стандарти для запобігання насильству, захисту жертв та переслідування кривдників. Стамбульська конвенція вимагає від держав створювати спеціалізовані служби підтримки для постраждалих, забезпечувати їхній доступ до правосуддя та розробляти освітні програми, спрямовані на зміну суспільних стереотипів [23].

В Україні нормативно-правова база протидії гендерно зумовленому насиллю формується на основі Конституції України, яка гарантує рівність прав і свобод громадян незалежно від статі. Основним законом, що регулює питання запобігання і протидії насильству, є Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», прийнятий у 2017 році. Цей закон визначає основні поняття, форми насильства, механізми захисту постраждалих та відповідальність за вчинення насильницьких дій. Він також передбачає створення спеціалізованих установ, таких як кризові центри та гарячі лінії, для підтримки постраждалих.

Кримінальний кодекс України передбачає відповідальність за вчинення злочинів, пов'язаних із насильством, таких як побиття, зґвалтування, примус до шлюбу, торгівля людьми тощо. У 2019 році Україна внесла зміни до законодавства, які посилили відповідальність за домашнє насильство, включаючи криміналізацію психологічного та економічного насильства.

Головним кроком у побудові нормативно-правової бази стало ухвалення Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН №1325 «Жінки, мир і безпека», план якої передбачає заходи із запобігання насильству під час збройних конфліктів, підтримки

постраждалих жінок і дівчат та інтеграції гендерних питань у політику безпеки і миру [1].

Однак, незважаючи на існування численних законів і міжнародних зобов'язань, їх реалізація стикається з низкою викликів. Серед них – недостатнє фінансування програм підтримки жертв, низька обізнаність населення про механізми захисту, недостатня кількість спеціалізованих установ для постраждалих та слабка робота правоохоронних органів у розслідуванні випадків насильства.

Отже, проаналізована нормативно-правова база протидії гендерно зумовленому насиллю є важливим інструментом у боротьбі з цим явищем. Вона охоплює міжнародні документи, регіональні угоди та національні закони, які створюють основу для захисту прав постраждалих та запобігання насильницьким практикам. Проте для досягнення реальних змін необхідно забезпечити ефективну імплементацію законодавства, підвищити обізнаність населення та створити умови для активної участі державних і громадських організацій у боротьбі з насильством. Лише за умови комплексного підходу можна досягти значного прогресу у подоланні гендерно зумовленого насилля.

1.3 Технологічні аспекти підтримки постраждалих від гендерно зумовленого насилля

Соціальні технології підтримки постраждалих від гендерно зумовленого насилля є одним елементом сучасної соціальної політики, спрямованої на забезпечення прав людини, відновлення фізичного та психологічного здоров'я жертв, а також їхньої реабілітації та соціальної інтеграції. Ці технології включають систему заходів, методів і механізмів, які спрямовані на надання постраждалим від насилля комплексної допомоги, включаючи правову, психологічну, соціальну та медичну підтримку. У сучасному світі соціальні технології є необхідним

інструментом у боротьбі з насиллям, адже вони дозволяють не лише реагувати на випадки порушення прав, а й забезпечують довготривалу підтримку для жертв, сприяючи їхньому поверненню до нормального життя [16].

Одним із ключових аспектів соціальних технологій підтримки постраждалих є створення спеціалізованих установ, таких як кризові центри, притулки для жертв насилля, центри психологічної допомоги та реабілітації. Кризові центри відіграють важливу роль у наданні екстреної допомоги жертвам, забезпечуючи їх тимчасовим житлом, харчуванням, юридичною консультацією та психологічною підтримкою. Такі установи створюють безпечний простір для постраждалих, де вони можуть отримати необхідну допомогу і почати процес реабілітації. Притулки для жінок і дітей, які зазнали домашнього насилля, також є важливим елементом соціальної підтримки, адже вони дозволяють жертвам уникнути повторного контакту з кривдником і забезпечують безпечні умови для їхнього перебування.

Психологічна допомога є ще одним важливим компонентом соціальних технологій підтримки постраждалих. Жертви насилля часто переживають серйозні психологічні травми, такі як посттравматичний стресовий розлад, депресія, тривожні розлади, почуття провини або сорому. Психологічна реабілітація включає індивідуальні та групові консультації, терапевтичні сесії, арт-терапію, тренінги з управління стресом та розвиток навичок самозахисту. Робота з психологами допомагає постраждалим подолати наслідки травматичного досвіду, відновити самооцінку та повернутися до соціального життя [17].

Юридична підтримка є невід'ємною частиною соціальних технологій, адже постраждалі часто потребують допомоги у питаннях захисту своїх прав, отримання судових заборон на контакти з кривдником, оформлення документів або представництва у суді. Соціальні служби та громадські організації надають безкоштовні

юридичні консультації, допомагають скласти заяви до поліції та супроводжують постраждалих у процесі розгляду їхніх справ. Юридична підтримка є важливою для того, щоб жертви могли домогтися справедливості та уникнути повторного насилля.

Інформаційно-просвітницькі заходи, спрямовані на підвищення обізнаності постраждалих про їхні права та доступні механізми підтримки. Створення гарячих ліній, мобільних додатків, інтернет-платформ та інформаційних кампаній значно спрощує доступ до допомоги для жертв насилля. Гарячі лінії, які працюють цілодобово, дозволяють постраждалим отримати консультацію та підтримку у кризових ситуаціях. Мобільні додатки можуть включати функції повідомлення про насилля, доступ до контактів кризових служб та отримання порад з безпеки.

Особливу роль у соціальних технологіях підтримки постраждалих відіграють програми економічної реабілітації. Жінки, які зазнали насилля, часто опиняються у стані фінансової залежності від кривдника, що значно ускладнює їхнє життя та можливість розірвати насильницькі стосунки. Соціальні служби та громадські організації розробляють програми професійної підготовки, працевлаштування, фінансової грамотності та мікрокредитування, які спрямовані на забезпечення економічної незалежності постраждалих. Такі програми дозволяють жертвам почати нове життя, отримати стабільний дохід та забезпечити свої основні потреби.

Підтримка постраждалих також включають роботу з дітьми, які стали свідками або жертвами насилля. Діти, які перебували у ситуації насилля, часто зазнають серйозних психологічних травм, які впливають на їхній розвиток і поведінку. Робота з дітьми включає психологічну реабілітацію, освітні програми, тренінги з розвитку навичок спілкування та емоційного самоконтролю. Особлива увага приділяється створенню

безпечного середовища для дітей, яке сприяє їхньому одужанню та нормальному розвитку [18].

Соціальні технології підтримки постраждалих передбачають співпрацю державних органів, громадських організацій, медичних установ та правоохоронних органів. Така міжвідомча взаємодія дозволяє забезпечити комплексний підхід до надання допомоги постраждалим, об'єднати зусилля різних структур і створити ефективну систему захисту. Наприклад, у багатьох країнах працюють мультидисциплінарні команди, які складаються з соціальних працівників, поліцейських, лікарів та юристів, що разом працюють над вирішенням проблеми насилля.

Таким чином, соціальні технології підтримки постраждалих від гендерно зумовленого насилля є важливим інструментом у боротьбі з цим явищем. Вони включають широкий спектр заходів, спрямованих на забезпечення правової, психологічної, соціальної та економічної допомоги жертвам. Ефективність цих технологій залежить від комплексного підходу, співпраці між різними структурами та доступності послуг для постраждалих. Завдяки соціальним технологіям можливо не лише підтримати жертв у кризових ситуаціях, але й сприяти їхньому повноцінному відновленню та інтеграції у суспільство.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ПРАКТИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ПРОТИДІЇ ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОМУ НАСИЛЛЮ

2.1 Вітчизняний та закордонний досвід боротьби з гендерно зумовленим насиллям

Досвід України у боротьбі з гендерно зумовленим насиллям є важливим прикладом того, як держава може створювати законодавчі, соціальні та інституційні механізми для протидії цьому явищу. Гендерно зумовлене насилля є однією з найгостріших соціальних проблем сучасного українського суспільства, що охоплює фізичне, психологічне, економічне та сексуальне насилля, зокрема випадки домашнього насильства, торгівлі людьми та сексуальних домагань. За останні десятиліття Україна зробила значні кроки у боротьбі з цим явищем, зокрема шляхом ухвалення законодавчих актів, розвитку соціальних послуг для постраждалих та впровадження міжнародних стандартів у цій сфері.

Першим важливим кроком у боротьбі з гендерно зумовленим насиллям стало створення нормативно-правової бази, яка регулює питання попередження, протидії та захисту постраждалих. У 2001 році Україна ратифікувала Конвенцію ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW), яка стала основою для розробки національної політики у сфері забезпечення гендерної рівності. У 2017 році було ухвалено Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», який визначив поняття домашнього насильства, включаючи фізичне, сексуальне, психологічне та економічне насильство, а також забезпечив механізми захисту постраждалих. Цей закон став ключовим інструментом у боротьбі з насильством у сім'ї та

заклав правову основу для діяльності державних і громадських структур у цій сфері.

Україна також активно працює над імплементацією міжнародних стандартів у боротьбі з гендерним насильством. Зокрема, у 2011 році було підписано Стамбульську конвенцію (Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок і домашньому насильству), яка є одним із найважливіших міжнародних документів у цій сфері. Хоча станом на 2024 рік Україна ще не завершила процес ратифікації Стамбульської конвенції, її принципи вже інтегруються у національне законодавство та політики. Це включає розробку програм захисту постраждалих, криміналізацію домашнього насильства та створення спеціалізованих установ для надання допомоги [23].

Одним із важливих елементів досвіду України є розвиток системи соціальної підтримки постраждалих. У країні діють кризові центри, притулки для жертв насильства, гарячі лінії та мобільні бригади соціально-психологічної допомоги. Наприклад, у 2015 році за підтримки міжнародних партнерів було створено систему мобільних бригад соціально-психологічної допомоги, які працюють у різних регіонах країни. Ці бригади надають постраждалим від насильства екстрену допомогу, включаючи психологічну підтримку, юридичні консультації та супроводження у доступі до інших послуг.

Частиною боротьби з гендерно зумовленим насиллям є інформаційно-просвітницька діяльність. В Україні проводяться національні кампанії, спрямовані на підвищення обізнаності населення про проблему насильства та механізми захисту. Одним із найвідоміших прикладів є щорічна акція «16 днів активізму проти гендерного насильства», яка включає освітні заходи, тренінги, флешмоби та інші активності, спрямовані на підвищення рівня обізнаності громадян. Велика увага також приділяється роботі з молоддю, зокрема через освітні програми у школах та університетах, які навчають про

важливість гендерної рівності, формування здорових стосунків та ненасильницької поведінки.

Україна співпрацює з міжнародними організаціями у боротьбі з гендерним насильством. Наприклад, Програма розвитку ООН (ПРООН), Фонд Народонаселення ООН (UNFPA) та інші міжнародні партнери реалізують проєкти, спрямовані на підтримку постраждалих, підготовку фахівців та розробку політик. Значну роль відіграє і Європейський Союз, який підтримує Україну у впровадженні реформ у сфері боротьби з насильством. Такі проєкти допомагають забезпечити фінансування кризових центрів, навчання поліції та суддів, а також впровадження програм реабілітації для кривдників [26].

Однак, попри досягнутий прогрес, в Україні все ще існують значні виклики у боротьбі з гендерно зумовленим насиллям. Однією з основних проблем є недостатнє фінансування програм підтримки постраждалих. Багато кризових центрів та притулків працюють за підтримки міжнародних донорів, що робить їхню діяльність залежною від зовнішнього фінансування. Крім того, часто спостерігається недостатня підготовка правоохоронців, суддів та соціальних працівників до роботи з постраждалими, що може призводити до вторинної віктимізації жертв. Іншою проблемою є низький рівень обізнаності населення про доступні послуги та механізми захисту, що обмежує можливості для жертв звертатися за допомогою.

Викликом є стереотипи та культурні установки, які продовжують виправдовувати насильство. У багатьох громадах досі існує переконання, що домашнє насильство – це «особиста справа», або що жінки самі провокують насильство. Це ускладнює процес виявлення та попередження насильства, а також перешкоджає зверненню жертв за допомогою.

Як бачимо, досвід України у боротьбі з гендерно зумовленим насиллям є прикладом комплексного підходу, який поєднує правові,

соціальні та інформаційні заходи. Ухвалення законодавства, створення системи підтримки постраждалих, просвітницька діяльність та міжнародна співпраця є важливими складовими цієї боротьби. Однак для досягнення більшої ефективності необхідно вирішувати існуючі проблеми, такі як недостатнє фінансування, низький рівень обізнаності населення та стереотипи, які виправдовують насильство. Лише за умови системного підходу та активної участі всіх секторів суспільства Україна зможе досягти значного прогресу у подоланні гендерного насильства та забезпеченні рівності й безпеки для кожної людини.

На думку Герасименко М., зарубіжний досвід протидії гендерно зумовленому насиллю демонструє широкий спектр підходів, інструментів і стратегій, які використовуються різними країнами для боротьби з цим явищем. Гендерно зумовлене насильство є глобальною проблемою, яка охоплює фізичне, психологічне, економічне та сексуальне насильство, включаючи домашнє насильство, торгівлю людьми, сексуальні домагання та інші форми дискримінації. Впровадження ефективних механізмів протидії насильству вимагає комплексного підходу, що поєднує законодавчі ініціативи, соціальну підтримку, просвітницьку діяльність та міжвідомчу співпрацю. Досвід різних країн світу може стати цінним прикладом для інших держав, включаючи Україну, у створенні ефективних систем захисту постраждалих та запобігання насильству [5].

Одним із найвідоміших прикладів успішної боротьби з гендерним насильством є Стамбульська конвенція (Конвенція Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок і домашньому насильству), яка є міжнародним стандартом у цій сфері. Цей документ, ухвалений у 2011 році, спрямований на запобігання насильству, захист жертв і забезпечення ефективного переслідування кривдників. Країни, які ратифікували Стамбульську конвенцію, зобов'язані криміналізувати всі форми насильства щодо жінок, створювати кризові центри,

забезпечувати доступ до правової та психологічної допомоги, а також проводити просвітницькі програми. Наприклад, у Швеції, яка є однією з країн, що активно впроваджують положення Конвенції, діє система інтегрованих центрів допомоги жертвам насильства, які надають комплексні послуги, включаючи медичну, правову та психологічну підтримку [27].

У країнах Європейського Союзу широко запроваджуються програми з реабілітації кривдників, які є важливим елементом боротьби з насильством. Наприклад, у Норвегії працює програма «Альтернативи насильству», яка надає консультації та терапію для людей, які вчинили насильницькі дії. Основна мета таких програм – допомогти кривдникам усвідомити свою поведінку, навчитися контролювати емоції та уникати насильницьких дій у майбутньому. Це дозволяє боротися з причинами насильства та запобігати його повторенню.

Досвід США у боротьбі з гендерним насильством є прикладом ефективної взаємодії державних і недержавних організацій. У 1994 році у США було прийнято Закон про насильство проти жінок (Violence Against Women Act, VAWA), який став основою для створення національної системи підтримки жертв і притягнення кривдників до відповідальності. Закон передбачає фінансування притулків для постраждалих, створення гарячих ліній, навчання правоохоронців та суддів, а також підтримку програм із запобігання насильству. Крім того, у США активно працюють громадські організації, які надають допомогу постраждалим, проводять адвокацію та просвітницькі кампанії. Наприклад, організація National Coalition Against Domestic Violence (NCADV) займається підтримкою жертв, збором даних про насильство та розробкою політик для його запобігання.

У Канаді велика увага приділяється боротьбі з насильством стосовно корінних жінок, які є однією з найбільш уразливих груп населення. Програма «Шлях до безпеки» (Pathways to Safety) забезпечує

доступ до кризових центрів, юридичної допомоги та освітніх програм, спрямованих на підвищення обізнаності про права корінних жінок. Уряд Канади також реалізує національну стратегію з протидії гендерному насильству, яка включає фінансування досліджень, створення притулків і проведення кампаній із популяризації гендерної рівності.

В Австралії боротьба з гендерним насильством є частиною національної стратегії з гендерної рівності. У країні діє програма «Наш годинник» (Our Watch), яка спрямована на зміну суспільних норм і стереотипів, що виправдовують насильство. Ця програма включає навчальні курси для школярів і студентів, які навчають молодь толерантності, взаємоповаги та вмінню будувати здорові стосунки. Крім того, в Австралії створено систему сімейних судів, які спеціалізуються на розгляді справ, пов'язаних із домашнім насильством, і забезпечують швидкий доступ до правової допомоги для постраждалих [16].

У країнах Азії також реалізуються успішні ініціативи з протидії гендерному насильству. Наприклад, у Індії, де проблема насильства щодо жінок є особливо гострою, уряд створив спеціальні центри "Єдине вікно", які надають постраждалим медичну, юридичну та психологічну допомогу. Крім того, в Індії впроваджено спеціальні програми для підготовки жінок до самозахисту, а також кампанії, спрямовані на зміну ставлення до жінок у суспільстві. У Південній Кореї велика увага приділяється використанню технологій для боротьби з насильством: створено мобільні додатки для повідомлення про випадки насильства та отримання екстреної допомоги.

Значний прогрес у боротьбі з гендерним насильством досягнуто у скандинавських країнах, які є лідерами у забезпеченні гендерної рівності. Наприклад, у Швеції та Фінляндії діють комплексні програми, які охоплюють усі аспекти протидії насильству: від криміналізації гендерного насильства до надання підтримки постраждалим. Особливу

увагу приділяють роботі з молоддю через освітні програми, спрямовані на формування культури ненасильницької поведінки.

Таким чином, досвід різних країн демонструє, що ефективна боротьба з гендерним насильством вимагає комплексного підходу. Законодавчі ініціативи мають поєднуватися з просвітницькою діяльністю, розвитком системи захисту постраждалих, реабілітацією кривдників та зміною суспільних норм. Одним із ключових факторів успіху є тісна співпраця між державними установами, громадськими організаціями та міжнародними партнерами. Такий підхід дозволяє створити умови для ефективного запобігання насильству, захисту жертв і забезпечення справедливості. Зарубіжний досвід може бути цінним для країн, які прагнуть побудувати суспільство, засноване на рівності, безпеці та повазі до прав людини.

2.2 Порівняльний аналіз ефективності заходів щодо протидії гендерно зумовленому насиллю за кордоном

Порівняльний аналіз ефективності заходів протидії гендерно зумовленому насильству за кордоном (табл. 2.1) дозволяє оцінити, як різні країни та регіони світу борються з цією проблемою, які підходи виявляються найбільш результативними, і які уроки можна застосувати в інших державах. Вивчаючи досвід успішних країн, можна виявити ключові фактори, що впливають на ефективність заходів, а також проблеми, які можуть обмежувати їх дієвість.

Таблиця 2.1.

Порівняльного аналізу ефективності заходів протидії гендерно зумовленому насильству за кордоном

Країна	Законодавчі механізми	Система підтримки постраждалих	Реабілітація кривдників	Просвітницькі кампанії	Міжвідомча співпраця
Швеція	Прогресивне законодавство (принцип згоди, криміналізація психологічного та економічного насильства)	Комплексні центри підтримки жертв. Доступність медичних, юридичних і психологічних послуг.	Програми, що працюють із кривдниками, спрямовані на зміну поведінки.	Систематичні освітні програми в школах. Регулярні національні кампанії.	Високий рівень координації між поліцією, соціальними службами та громадськими організаціями.
США	Закон про насильство проти жінок (VAWA) забезпечує криміналізацію насильства та фінансування підтримки постраждалих.	Розгалужена мережа притулків і кризових центрів. Гарячі лінії та доступ до правової допомоги.	Діють програми реабілітації для кривдників через судові постанови.	Освітні кампанії та активна участь громадських організацій.	Співпраця державних установ із громадськими організаціями є добре налагодженою.

Канада	Законодавство з акцентом на права корінних жінок, захист та інтеграцію міжнародних стандартів.	Державні програми фінансування притулків, кризових центрів та мобільних бригад.	Реабілітаційні програми для кривдників менш розвинені, ніж у Норвегії чи Швеції.	Кампанії з акцентом на права корінних жінок. Активна участь громадськості.	Мультидисциплінарний підхід, включаючи участь місцевих громад.
Австралія	Законодавство відповідає принципам Стамбульської конвенції.	Система "єдиного вікна" для надання допомоги жертвам.	Діють програми реабілітації кривдників, зокрема через судову систему.	Програма "Наш годинник" для формування толерантності серед молоді.	Інтегрована система, що об'єднує поліцію, соціальні служби та освітні заклади.
Україна	Закон "Про запобігання та протидію домашньому насильству", однак імплементація обмежена через недостатнє фінансування.	Наявні кризові центри, притулки та гарячі лінії, але їх кількість обмежена, особливо в сільській місцевості.	Реабілітаційні програми для кривдників лише починають розвиватися.	Кампанії, такі як "16 днів активізму", але їх системність і масштабність обмежені.	Недостатня координація між державними структурами та громадськими організаціями.

Ефективність законодавства залежить не лише від його ухвалення, але й від належної імплементації. Швеція та США демонструють, що правова база стає дієвою лише за умови належного фінансування, підготовки кадрів і доступності правової підтримки. В Україні необхідно зосередитися на підвищенні ефективності впровадження чинного законодавства [32].

Країни з розгалуженою мережею кризових центрів, притулків і доступом до комплексної допомоги (наприклад, Канада, Австралія) демонструють вищу ефективність у захисті жертв. В Україні існує потреба у значному розширенні доступу до таких послуг, особливо у сільських регіонах.

Програми реабілітації, як у Норвегії чи Іспанії, дозволяють знизити рівень повторного насильства. В Україні цей напрямок потребує розвитку, адже робота з кривдниками є важливим елементом запобігання насильству.

Ефективні інформаційні програми, як в Австралії чи Швеції, сприяють зміні суспільних стереотипів і формуванню культури ненасильницької поведінки. Україні необхідно посилити масштабність і системність таких кампаній, а також впроваджувати освітні програми у школах.

Найкращі результати демонструють країни з інтегрованими системами, де поліція, соціальні служби, медичні установи та громадські організації діють узгоджено. В Україні існує потреба в покращенні координації між різними структурами.

Загалом, Україна може значно покращити ефективність боротьби з гендерним насильством, запозичуючи досвід таких країн, як Швеція, Канада чи Австралія. Особливу увагу слід приділити підвищенню фінансування, створенню нових кризових центрів і притулків, розширенню просвітницьких кампаній та системній роботі з кривдниками.

2.3 Особливості розроблення та впровадження освітніх програм із запобігання насиллю в Україні

Розробка та впровадження освітніх програм із запобігання гендерно зумовленому насиллю є важливим кроком у формуванні суспільства, яке засноване на принципах рівності, толерантності та поваги до прав кожної людини. Освітні програми відіграють ключову роль у попередженні насильства, оскільки вони спрямовані на зміну суспільних стереотипів, виховання ненасильницької поведінки, підвищення обізнаності про права людини та формування гендерної чутливості. Такі програми стають дієвим інструментом у боротьбі з гендерно зумовленим насиллям, особливо якщо вони реалізуються системно та охоплюють різні вікові та соціальні групи.

Освітні програми із запобігання насильству сприяють підвищенню обізнаності учнів, батьків і вчителів про проблематику насильства та методи його попередження.

Успішне впровадження програм потребує залучення всіх сторін освітнього процесу, включаючи адміністрацію школи, психологів, соціальних працівників та батьків.

Інтерактивні методи навчання, такі як тренінги, рольові ігри та обговорення, є найбільш ефективними для формування ненасильницької поведінки.

Нижче подано приклад десяти освітніх програм (табл. 2.2), спрямованих на запобігання насильству в освітньому середовищі та суспільстві. Для кожної програми зазначено мету, цільову аудиторію, основні заходи та підсумкові висновки.

Таблиця 2.2

Приклад освітніх програм

№	Назва програми	Мета	Цільова аудиторія	Основні заходи	Висновки
1	«Школа без насильства»	Формування безпечного середовища у школі та запобігання булінгу.	Учні 5–11 класів	Тренінги з протидії булінгу, анкетування, створення «довіриної скриньки», інформаційні плакати.	Зниження випадків булінгу, підвищення обізнаності учнів про шляхи захисту прав і можливість звернення за допомогою.
2	«Говоримо про насильство»	Розвиток навичок комунікації, розпізнавання насильства та небезпечних ситуацій.	Учні 7–9 класів, батьки	Проведення інтерактивних занять, рольові ігри, батьківські збори на тему насильства, буклети для родин.	Більшість учнів і батьків навчилися розпізнавати форми насильства та реагувати на них.
3	«Медіація в дії»	Навчання учнів мирного вирішення конфліктів без застосування насильства.	Учні 8–11 класів	Тренінги з медіації, створення шкільного комітету медіаторів, участь у практичних кейсах.	Учні стали частіше використовувати ненасильницькі методи вирішення конфліктів, зменшилася кількість конфліктів у школі.

4	«Безпечний інтернет»	Запобігання кібербулінгу та захист дітей у віртуальному середовищі.	Учні 5–11 класів, батьки, вчителі	Лекції про безпеку в інтернеті, тренінги з кіберетики, інформування про механізми блокування агресії в мережі.	Підвищення навичок безпечного користування інтернетом, зниження випадків кібербулінгу.
5	«Дружба проти насильства»	Формування толерантного ставлення до різних груп суспільства.	Учні 1–4 класів	Інтерактивні ігри, обговорення казок, розробка «правил дружби», створення малюнків на тему «Друзі — це ми!».	Молодші учні навчилися толерантності, стали частіше звертатися до дорослих у конфліктних ситуаціях.
6	«Зупинимо насильство разом»	Інформування про види насильства та механізми його запобігання.	Учні, вчителі, батьки	Проведення лекцій, тренінгів і семінарів; створення відеороликів, розповсюдження інформаційних буклетів.	Зросла обізнаність усіх учасників освітнього процесу про види насильства, зокрема психологічного та економічного.
7	«Повага починається з мене»	Розвиток культури поваги до особистих кордонів та прав інших	Учні середньої школи	Заняття з елементами тренінгу, обговорення життєвих ситуацій,	Учні стали краще розуміти важливість дотримання особистих кордонів і прав

		людей.		створення шкільного «Кодексу Поваги».	інших людей.
8	«Підліткова агресія: як її подолати?»	Виявлення причин агресії та навчання підлітків керувати своїми емоціями.	Учні 8–11 класів	Тренінги з емоційного інтелекту, інтерактивні вправи на самоконтроль, психологічні консультації.	Зниження рівня агресії серед підлітків, покращення їх здатності контролювати власні емоції.
9	«Сім'я без насильства»	Сприяння формуванню безпечного сімейного середовища.	Батьки, учні, педагоги	Сімейні консультації, спільні заходи для дітей і батьків, психологічна підтримка для родин, що переживають насильство.	Покращення сімейного мікроклімату, зниження рівня домашнього насильства, підвищення відповідальності батьків за дії дітей.
10	«Рівність — це норма»	Формування гендерної рівності та запобігання дискримінації.	Учні старших класів, вчителі	Проведення лекцій про права людини, інтерактивні вправи про рівність, обговорення успішних прикладів із життя.	Зростання толерантності до різних соціальних груп, зменшення проявів дискримінації та гендерних стереотипів.

Робота з дітьми та підлітками має бути доповнена просвітницькою роботою з батьками, щоб забезпечити комплексний підхід до профілактики насильства.

Важливим є створення довірливого середовища, де учні можуть вільно висловлювати свої проблеми та отримувати допомогу.

Як бачимо, розробка та впровадження освітніх програм із запобігання гендерно зумовленому насиллю є багатогранним процесом, який охоплює формальну та неформальну освіту, різні вікові та соціальні групи, а також підготовку фахівців. Ефективна реалізація таких програм сприяє зміні суспільних стереотипів, формуванню культури ненасильницької поведінки та створенню умов для рівності та поваги до прав кожної людини. Лише системний підхід до впровадження освітніх заходів може забезпечити довготривалий ефект у боротьбі з гендерним насильством та сприяти побудові толерантного і безпечного суспільства.

ВИСНОВКИ

Гендерно зумовлене насильство як соціальне явище має глибокі суспільні корені, пов'язані з гендерною нерівністю, дискримінацією, стереотипами та патріархальними установками. Його прояви включають фізичне, сексуальне, психологічне та економічне насильство, що охоплює всі суспільні сфери. Проблема є глобальною, однак її масштаби та форми варіюються залежно від соціокультурного, економічного та політичного контексту.

Теоретичні аспекти протидії гендерному насильству свідчать про необхідність комплексного підходу до вирішення проблеми. Це включає правове регулювання, соціальну підтримку, інформаційно-просвітницьку діяльність та роботу з кривдниками. Ефективна протидія вимагає не лише впровадження законодавчих норм, але й зміни суспільних установок, що виправдовують насильство.

Технологічні аспекти протидії насильству охоплюють впровадження цифрових інструментів, таких як мобільні додатки для повідомлення про насильство, гарячі лінії, онлайн-консультації та бази даних для моніторингу ситуації. В Україні ці технології лише починають впроваджуватись, але вони мають значний потенціал для підвищення доступності допомоги постраждалим.

Український досвід боротьби з гендерним насильством демонструє прогрес у формуванні правової бази, зокрема завдяки ухваленню Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Водночас імплементація законодавчих норм стикається з низкою проблем, серед яких недостатнє фінансування, обмежений доступ до соціальних послуг, низький рівень обізнаності населення та стереотипи, які перешкоджають зверненню постраждалих за допомогою.

Міжнародний досвід країн, таких як Швеція, Норвегія, Канада та Австралія, свідчить про ефективність інтегрованих підходів. Це включає

високий рівень міжвідомчої співпраці, функціонування кризових центрів і притулків, обов'язкові програми реабілітації для кривдників, а також систематичні просвітницькі кампанії. Україна може запозичити ці підходи для вдосконалення національної системи протидії насильству.

Робота з кривдниками є важливим напрямком, який в Україні поки що розвинений недостатньо. Міжнародна практика свідчить, що програми реабілітації для осіб, які вчинили насильство, можуть значно знизити ризик повторних випадків насильства. Їх впровадження в Україні є необхідним для комплексного вирішення проблеми.

Протидія гендерно зумовленому насильству є складним і багатогранним завданням, яке вимагає комплексного підходу. В Україні існують значні досягнення у цій сфері, зокрема формування правової основи та розвиток соціальних послуг. Однак для досягнення значних результатів необхідно посилити реалізацію законодавчих норм, розширити доступ до допомоги, впровадити програми реабілітації кривдників, а також активізувати просвітницьку діяльність. Використання міжнародного досвіду та впровадження сучасних технологій може значно покращити ефективність заходів і сприяти створенню безпечного середовища для всіх громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 16 днів активізму проти гендерно-зумовленого насильства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://phc.org.ua/news/16-dniv-aktivizmu-proti-genderno-zumovlenogo-nasilstva-kozhna-lyudina-zaslugovue-na-zakhist-u>
2. Бондаровська В. М. Що ми можемо зробити, щоб запобігти домашньому насильству / В. М. Бондаровська — К., 2009.
3. Вахоцька, І. О. (2021). Психологічна допомога жертвам психологічного насильства в сучасній сім'ї. Вісник Національного університету оборони України, 57(4), 23–31. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://visnyk.nuou.org.ua/article/view/222784>.
4. Виявити, захистити, допомогти : методичні матеріали для фахівців, які безпосередньо працюють з потерпілими від домашнього насильства. – К. : «Розрада», 2008.
5. Герасименко Г. В. Гендерні аспекти соціально-економічної політики в Україні : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.09.01 / Ганна В'ячеславівна Герасименко ; НАН України, Ін-т демографії та соц. дослідж. – Київ, 2004.
6. Герман Дж. Психологічна травма та шлях до видужання. Наслідки насильства – від знущань у сім'ї до політичного терору. Львів: Видавництво Старого Лева. 2015. 416 с.
7. Гендерний підхід: історія, культура, суспільство (за ред. Гентош Л., Кісь О. Львів: ВНТЛ-Класика. – 2003. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uamoderna.com/images/biblioteka/gender-approach-anthology.pdf> .
8. Декларація про усунення насильства проти жінок. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakononline.com.ua/documents/show/165261_165261

9. Євсюкова М. В. Насильство в сім'ї як порушення прав людини, закріплених у конвенції про захист прав людини та основоположних свобод: огляд рішень Європейського суду з прав людини / М. В. Євсюкова // Форум права. — 2011. — № 1. — С. 343–347.
10. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (дата звернення 08.01.2025 р.).
11. Закон України від 08.09.2005 № 2866-IV «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15/conv#n8>
12. Кальницька К. О. Соціально-психологічні технології роботи з жінками-жертвами насильства в сім'ї та чоловіками-кривдниками. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Психологічні науки. 2014. Вип. 121. С. 143–148.
13. Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text
14. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11
15. Кочемировська О. О. Можливості виявлення та попередження насильства в сім'ї: основні поняття: посібник для соціал. працівників / О. О. Кочемировська. — Х. : НТМТ, 2008. — 44 с.
16. Людина, суспільство, держава: гендерний вимір : кол. монографія / за заг. ред.: К. Б. Левченко, І. М. Сопілко ; Нац. авіац. ун-т ; ГО «Ла Страда- Україна». — Київ; Одеса : Фенікс, 2024. — 324 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://la-strada.org.ua/wp-content/uploads/2025/02/monography.pdf> .

17. Малиновська Т. М. Попередження насильства над жінками в сім'ї / Т. М. Малиновська. // Право і безпека. – 2016. [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2 S21P03=FILA=&2 S21STR=Pib 2016 1 25
18. Маркова Н. В. Соціальна робота з жертвами насильства на ґрунті гендеру. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія : Педагогічні науки. 2014. № 4. С. 115–125.
19. Марценюк, Т., Дудко, О., Солодченко, О., Кравець, Д., Трофименко, Є., Македон, Д., ... Соколова, А. (2023). Становище дівчат і молодих жінок у ситуації гуманітарної кризи: на прикладі війни в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/25636>
20. Моніторинг стану виконання законодавства України щодо протидії насильству в сім'ї. 2001–2011 роки / Кол. авт.: О.М. Бандурка, О.Ф. Бондаренко, В.О. Брижик, та ін.; заг. ред. О.М. Бандурки, К.Б. Левченко; вступ. слово О.О. Зарубінського. — Х.: Видавництво «Права людини», 2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kompravlud.rada.gov.ua/uploads/documents/32366.pdf>.
21. Перунова О.С. Юридіко-психологічні засади профілактики гендерно обумовленого насильства в органах Національної поліції України : автореф. дис... канд. психол. наук: 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право». Київ. 2021.
22. Поняття та обсяг гендерно зумовленого насильства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://drc.ngo/media/gkie0jt3/drc-ukraine-legal-briefing-note-scope-and-concept-of-gbv-ukr.pdf>
23. Приступенко, Т. О. (2022). Стамбульська конвенція в контексті українського законодавства / Т.О. Приступенко // Гендерні студії у вищій школі: сучасні виклики та досягнення : матеріали

- Всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, м. Львів, 5 вересня – 16 жовтня 2022 р. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=p9xb0LMAAAAJ&citation_for_view=p9xb0LMAAAAJ:WF5omc3nYNoC
24. Реалізація гендерної політики в управлінні освітою : навчально-методичний посібник / за заг. ред. Протасової Н.Г., д. пед. наук, проф.. – Запоріжжя: Друкарський світ, 2011. – 176 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://gender.org.ua/images/lib/genderna_polityka_v_osviti.pdf.
25. Сексуальне насильство під час війни: що ми знаємо і як можемо протидіяти? URL: <https://genderindetail.org.ua/season-topic/dosvidy-viyny/sexualne-nasylstvo-pid-chas-viyny.html> (дата звернення 11.01.2025 р.).
26. Синишина В.М. Еутимні техніки як профілактика та антикризова інтервенція у випадку актуальної суїцидальної спрямованості. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія. 2022. Вип. 4. С. 27–32.
27. Синишина, В. М., Смур, О. Т. (2023). Психологічна допомога жінкам, що постраждали від гендерно-обумовленого насильства. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія, (6), 33-37. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://psy-visnyk.uzhnu.uz.ua/index.php/psy/article/view/172>
28. Смур О. Т. Мобінг як наслідок зл�кїсної агресїї. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. 2018. Вип. 2. С. 260–264
29. Соціальна і корекційна робота з особами, які вчинили насильство в сім'ї. Навч.-метод. посібник у двох томах. Том 2. / Кол. авт.: О. М. Бандурка, О. І. Бандурка, В. О. Брижик та ін.; за загальною редакцією

- Бандурки О. М., Левченко К. Б., Трубавіної І. М. — Х.: Права людини, 2013. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://dnmcps.com.ua/sites/default/files/inline-images/2018-10/nasylstvo2/%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE-%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.%20%D0%A1%D0%9E%D0%A6%D0%90%D0%9B%D0%AC%D0%9D%D0%90%20%D0%9A%D0%9E%D0%A0%D0%95%D0%9A%D0%A6%D0%99%D0%9D%D0%90%20%D0%A0%D0%9E%D0%91%D0%9E%D0%A2%D0%90%20%D0%97%20%D0%9E%D0%A1%D0%9E%D0%91%D0%90%D0%9C%D0%98,%20%D0%AF%D0%9A%D0%92%D1%87%D0%98%D0%9D%D0%98%D0%9B%D0%98%20%D0%9D%D0%90%D0%A1%D0%98%D0%9B%D0%AC%D0%A1%D0%A2%D0%92%D0%9E%20%D0%92%20%D0%A1%D0%9C%20%D0%87.%20site.pdf>.
30. Урядовий портал. Програми підтримки жінок, постраждалих від домашнього насильства. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua>
31. Файдюк О.В. Соціально-психологічна допомога жінкам, які зазнали насильства у воєнний час / О.В. Файдюк / Науковий журнал Хортицької національної академії (Серія: Педагогіка. Соціальна робота). — Випуск 6 (1) 2022. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://journal.khnnra.edu.ua/index.php/files/article/view/56>.
32. Центр «Жіночі перспективи». Досвід роботи з жертвами домашнього насильства. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://womensperspectives.org.ua>
33. Центр гендерної культури. Навчальні програми для молоді щодо запобігання насильству. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://genderculturecentre.org.ua>

- 34.Шевченко Г.В. Політика гендерної рівності в Україні: перспективи розвитку / Г.В. Шевченко // Соціальний вісник. – 2022. – № 9. – С. 14–19.
- 35.Ariadna Capasso, Halyna Skipalska,Urmi Chakrabarti, Sally Guttmacher, Peter Navario and Theresa P. Castillo. Patterns of Gender-Based Violence in Conflict-Affected Ukraine: A Descriptive Analysis of Internally Displaced and Local Women Receiving Psychosocial Services. doi: 10.1177/08862605211063009
- 36.UN Women в Україні. Гендерна рівність та боротьба з насильством: програми для громад. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eca.unwomen.org>